

ISTORIA
LUMII
în PILULE

EMMA
MARRIOTT

The History of the World in Bite-Sized Chunks

Emma Marriott

Copyright © 2012, 2016 Michael O'Mara Books Limited

Design copertă: Ana Bježančević

Ilustrație copertă: hartă – dintr-o hartă de sfârșit de secol XVI a coloniei engleze Roanoke Island, azi în Carolina de Nord, SUA; fundal – www.shutterstock.com; busolă – akq/North Wind Picture Archives

Publicat inițial în Marea Britanie în 2012 de

Michael O'Mara Books Limited

9 Lion Yard

Tremadoc Road

London SW4 7NQ

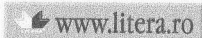
Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372;

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Istoria lumii în pilule

Emma Marriott

Copyright © 2019 Grup Media Litera

Toate drepturile rezervate

Traducere din engleză: Graal Soft

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Ilieș Câmpeanu

Corector: Georgiana Enache

Prelucrare copertă: Vlad Panfilov

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MARRIOTT, EMMA

Istoria lumii în pilule / Emma Marriott. – București: Litera, 2019

ISBN 978-606-33-4175-5

CUPRINS

LISTĂ DE HĂRȚI 8

INTRODUCERE 9

CAPITOLUL I: Primele imperii și civilizații 3500 î.Hr.–800 d.Hr.:

ORIENTUL MIJLOCIU ȘI AFRICA 11–20: Sumer 11; Egiptul antic: Regatul Vechi 12; Egiptul antic: Regatul de Mijloc și Regatul Nou 13; Babilonia 14; Imperiul Hitit 16; Asiria 18; Fenicia 19 **ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT** 20–23: Civilizația Indului 20; Epoca Vedică și hinduismul 21; Civilizația chineză timpurie 22 **EUROPA** 23–26: Civilizația minoică 23; Civilizația miceniană 25 **AMERICILE** 26–27: Civilizația olmecă și civilizația Chavín 26

CAPITOLUL II: Lumea antică 800 î.Hr.–450 d.Hr.: **ORIENTUL**

MIJLOCIU ȘI AFRICA 28–36: Imperiul Ahemenid 28; Imperiul Part 29; Imperiul Sassanid 30; Evreii și al lor „unic Dumnezeu adevărat” 31; Nașterea creștinismului 33; Regatul Kușit 34; Perioada cartagineză 35 **ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT** 36–41: Budismul 36; Imperiile Maurya și Gupta și epoca de aur a Indiei 38; Dinastiile Qin și Han din China. Confucius 40 **EUROPA** 41–48: Etruscii și fondarea Romei 41; Grecia antică și nașterea democrației 42; Alexandru cel Mare și perioada elenistică 44; Republica romană 45; Imperiul Roman 46; Celții 47 **AMERICILE** 49–50: Culturi peruvieni 49; Alte culturi din Americi 50

CAPITOLUL III: Evul Mediu 450–1066 d.Hr.: **ORIENTUL**

MIJLOCIU ȘI AFRICA 51–55: Aksum, Imperiul Ghana și migrația triburilor bantu 51; Nașterea islamului 52; Califatul Abbasid 53; Califatul Fatimid 54 **ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT** 56–59: Epoca de aur a Chinei 56; Reformele Taika în Japonia 57; Imperiul Ghaznavid 58 **EUROPA** 59–69: Imperiul Bizantin 59; Migrații barbare 60; Ascensiunea creștinismului 61; Imperiul Franc și Carol cel Mare 64; Vikingii 65; Slavii și maghiarii 66; Marea Schismă 68

AMERICILE 69–73: Orașul mexican Teotihuacán și imperiile Huari și Tiwanaku 69; Civilizația Maya 70; Cultura mayașă 71; Toltecii 72

CAPITOLUL IV: Lumea în mișcare 1050–1700: ORIENTUL

MIJLOCIU ȘI AFRICA 74–84: Imperiile islamice Almoravid și Almohad 74; Imperiile Mali și Songhai din Africa de Vest 75; Regate vest-africane, Marele Zimbabwe și Coasta Swahili 76; Explorări portugheze și apariția comerțului cu sclavi în Atlantic 77; Turcii selgiucizi 78; Cruciadele 79; Ascensiunea Imperiului Otoman 81; Imperiul Otoman: renaștere și declin 82; Imperiul Safavid persan 83 **ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT 85–93:** O Japonie unificată 85; Imperiul Mongol 86; Dinastia timuridă 88; Moartea Neagră 90; Dinastia Ming din China 91; Imperiul Mogul în India și sikhismul 92 **EUROPA 93–102:** Feudalism și cuceririle normande 93; Dezvoltarea comerțului 95; Războiul de 100 de Ani 96; Renașterea 97; Reforma protestantă și Contrareforma 98; Explorări europene și imperii comerciale 100; Monarhie absolutistă: Carol I și Ludovic al XIV-lea 101 **AMERICILE 102–108:** Aztecii 102; Incașii 104; Conchistadorii 105; Noua Franță 106; Colonii europene din America de Nord 107 **OCEANIA 109–110:** Descoperiri europene în Pacific 109

CAPITOLUL V: Revoluție și imperialism european 1700–1900:

ORIENTUL MIJLOCIU ȘI AFRICA 111–118: Imperiile Oyo și Ashanti 111; Europeni explorează interiorul Africii 112; Comerțul cu sclavi și abolirea lui 113; Lupta pentru Africa 114; Africa de Sud 116; Șahul Nadir conduce Persia 117 **ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT 118–124:** Apogeul Chinei manciuriene 118; Britanicii în India 119; Războaiele Opiului și Revolta Taiping din China 121; Restaurarea Meiji în Japonia 123 **EUROPA 124–136:** Ascensiunea Rusiei 124; Războaiele anilor 1700 și ascensiunea Prusiei 125; Iluminismul 126; Revoluția Franceză 128; Revoluția Franceză, războaiele napoleoniene și Acordul de la Viena 129; Revoluția Industrială 130; Societate industrială, marxism și revoltă 132; „Chestiunea orientală” și Războiul Crimeii 133;

Migrație a populației 134; Ridicarea statelor-națiune 135 **AMERICILE 136–141:** Revoluția Americană 136; Războaiele de independență hispano-americane 138; Expansiunea nord-americană și „destinul evident” 139; Războiul Civil American 140 **OCEANIA 142–144:** Căpitanul James Cook și colonizarea europeană a Australiei 142; Colonizare europeană a Noii Zeelande și a insulelor din Pacific 143

CAPITOLUL VI: O nouă ordine mondială 1900–1945:

ORIENTUL MIJLOCIU ȘI AFRICA 145–149: Rezistență la dominația colonială europeană 145; Uniunea Africii de Sud și Imperiul Ethiopian 146; Destrămarea Imperiului Otoman 147; Palestina și mișcarea sionistă 148 **ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT 150–154:** Revolta boxerilor și Revoluția Chineză din 1911 150; Ascensiunea Japoniei 151; Războiul Civil Chinez 152; Spre independența Indiei 153 **EUROPA 155–174:** Tripla Alianță și cursa înarmării 155; Izbucnirea Primului Război Mondial și frontul de vest 156; Frontul de est și alte teatre de război 157; Sfârșitul Marelui Război 160; Gripa spaniolă 161; Vot pentru femei 162; Revoluția Rusă și ascensiunea Uniunii Sovietice 163; Mussolini și ascensiunea fascismului italian 165; Hitler și Germania nazistă 166; Războiul Civil Spaniol 167; Al Doilea Război Mondial 168; Finalul celui de-al Doilea Război Mondial 170; Victorie în Japonia și Holocaustul 171 **AMERICILE 174–176:** Deceniul Furtunos, Marea Depresie și Noua Învoială a lui Roosevelt 174; Dezvoltarea Americii Latine 175 **OCEANIA 177–178:** Commonwealthul Australia și dominionul Noua Zeelandă 177

BIBLIOGRAFIE 179

INDICE 180

LISTĂ DE HĂRȚI

1	Imperii antice: Africa și Orientul Mijlociu, cca 3500–60 î.Hr.	15
2	Vechi imperii: Americile și Orientul Îndepărtat, cca 3500 î.Hr.–900 d.Hr.	37
3	Imperii europene timpurii, 336 î.Hr.–1453 d.Hr.	63
4	Noi imperii și descoperiri, 1237–1857	89
5	Expansiune până la Primul Război Mondial, 1400–1911	120
6	Pregătirea și efectele Primului Război Mondial, 1899–1922	159
7	Principale teatre de operațiuni din al Doilea Război Mondial	172

INTRODUCERE

Prin această carte ne-am dorit să cuprindem aproape 5 000 de ani de istorie universală într-un singur volum. Vasta și adesea complexa natură a istoriei universale a fost redusă într-un format simplu și accesibil, într-o colecție de „pilule“.

Mai mult decât atât, am hotărât să acordăm o importanță deosebită celor mai vechi civilizații și imperiilor antice ale lumii și să furnizăm o istorie a lumii care să se aventureze și dincolo de căile bine bătătorite ale istoriei europene.

Vom regăsi în lucrare istoria cunoscută a Europei și Americii de Nord, de la gloria Greciei antice și invazia normandă la războaiele de independență americane și la crahul de pe Wall Street. De asemenea, am analizat evenimentele și populațiile din Orientul Îndepărtat, Africa, Orientul Mijlociu, Oceania și Americi, pentru a evidenția, deși pe scurt (prin natura cărții), momente istorice remarcabile precum civilizația Indului din Pakistan, dinastia Tang din China, Regatul Kușit din nordul Africii și domnia șahului Nadir în Persia.

Fiecare expunere este succintă, dar ușor de înțeles; sunt informații independente care pot fi citite individual sau pe capitole. Am încercat să cuprindem cât s-a putut de mult într-un volum (deși adesea este mult mai dificil să decizi ce trebuie trecut cu vederea și ce trebuie să rămână). De asemenea, sunt date în text referințe încrucișate pentru alte intrări și evenimente deoarece istoria nu reprezintă nimic dacă nu este interconectată și armonizată cu ce a fost în trecut.

Am început cu cele mai vechi civilizații ale lumii, despre care știm relativ puțin, dar care au o mare influență asupra

vieții de azi. (Citându-l pe istoricul J.M. Roberts: „Istoria îndepărtată încă ne agită viața și gândirea.”) Mai mult de 54 de secole din istoria lumii sunt acoperite până la 1945, informațiile fiind împărțite în subcapitole care cuprind Orientul Mijlociu și Africa, Europa, Americile, Orientul Îndepărtat și Oceania. Adesea au fost date nume actuale țărilor și orașelor, deși vechile denumiri au fost păstrate când au fost considerate adecvate și familiare cititorului.

Speranța noastră este că acest volum a „curățat” o parte din țesătura confuză a istoriei, pentru a ajunge la unele dintre faptele ei esențiale, de la migrație în masă și conflicte la realizări uimitoare ale trecutului și numeroase exemple de tenacitate a omului de a supraviețui. Toate acestea influențează în continuare gândirea noastră și ne-au transformat în ceea ce suntem astăzi.

EMMA MARRIOTT

Adresez mulțumiri dr. Hilary Stroh (născută Larkin),
lui Lindsay Davies, David Woodroffe, Ana Bježančević,
Greg Stevenson, Andrew John, Charlotte Buchan,
Dominique Enright și Glen Saville.

CAPITOLUL I: PRIMELE IMPERII ȘI CIVILIZAȚII

3500 î.Hr.–800 d.Hr.

ORIENTUL MIJLOCIU ȘI AFRICA

SUMER

În jurul anului 5000 î.Hr., pe pământul fertil din sudul Mesopotamiei (actualul Irak), cunoscut sub numele de Sumer, s-au așezat agricultori, iar de la aceste începuturi modeste s-a format prima mare civilizație a lumii. Trăind de-a lungul văilor fluviilor Tigru și Eufrat (Mesopotamia este cuvântul grecesc pentru pământul „dintre două râuri”), agricultorii sumerieni erau capabili să cultive o mare varietate de cereale și de alte culturi, surplusul permițându-le să se sedentarizeze. De asemenea, sumerienii schimbau surplusul de alimente pe metale și unelte cu populații îndepărtate precum cele din actualul Pakistan și Afghanistan și au săpat o serie de șanțuri și canale pentru drenarea terenurilor fertile, dar inundate deseori.

Până în anul 3000 î.Hr., un număr de orașe-stat s-au dezvoltat în Sumer, cel mai mare fiind Ur, cu o populație de 40 000 de locuitori. Primul sistem de scriere este originar din Sumer: la început pictografic, evoluează treptat într-o serie simplificată de semne în formă de pană, folosind tulpini de

trestie pe tăblițe din argilă (scrierea a fost denumită „cunei-formă”, însemnând „de forma penei” în latină). De asemenea, sumerienii au elaborat sisteme administrative și juridice complexe, au dezvoltat vehicule cu roți și roata olarului, au construit zigate și clădiri mărețe cu coloane și domuri.

Primul mare imperiu din Sumer a fost întemeiat de Sargon, regele Akkadului (un vechi regat situat în nordul Sumerului), în jurul anului 2350 î.Hr. Toate orașele sumeriene au fost unite sub autoritatea lui, iar imperiul se întindea din Siria până la Golful Persic. Această dinastie a fost distrusă pe la 2200 î.Hr., dar, după 2150 î.Hr., regii din Ur au restabilit autoritatea sumeriană în Sumer și, de asemenea, au cucerit Akkadul. Urmând invaziei elamiților (o civilizație din estul Sumerului) și distrugerii orașului-stat Ur în jurul anului 2000 î.Hr., Sumerul a intrat sub autoritatea amoriiților, de unde a apărut marele oraș-stat Babilon (v. p. 14).

EGIPTUL ANTIC: REGATUL VECHI

Prima mare civilizație a Africii începe cu așezările din valea Nilului, în nord-estul continentului, în jurul anului 5000 î.Hr. Se crede că acești primi locuitori erau din Sahara, unde, cu 2 000 de ani înainte, se dezvoltaseră primele societăți agrare ale Africii, înainte de schimbarea climei, care a transformat Sahara într-un deșert. Aceeași schimbare climatică a secătuit mlaștinile din valea Nilului, făcându-le așezări mai potrivite pentru agricultori.

Până la jumătatea mileniului IV î.Hr., valea Nilului era dens populată, orașele se extinseseră, iar regiunea fusese împărțită în două regate egiptene. Conform cronologiei tradiționale a Egiptului, în 3200 î.Hr., faraonul (conducătorul)

Menes (Narmer) a unit cele două regate ale Egiptului pentru a crea un singur stat. Acesta a fost începutul unei civilizații de 3 000 de ani marcată de monumentale construcții funerare și de o înflorire a culturii egiptene.

Perioada timpurie a Egiptului antic, cunoscută ca Regatul Vechi (cca 2575–2130 î.Hr.), a fost condusă de faraoni puternici și a cunoscut progrese importante în tehnologie, artă și arhitectură. În această epocă s-a dezvoltat scrierea hieroglifică și au fost construite Marele Sfinx și piramidele de la Gizeh (în timpul ridicării acestora, mii de egipteni și-au pierdut viața). Piramidele erau destinate să asigure nemurirea faraonilor și erau strâns legate de cultul zeului soare Ra – forma lor evazată se aseamăna cu cea a razelor de soare și oferea regelui decedat o scară spre zeități.

EGIPTUL ANTIC: REGATUL DE MIJLOC ȘI REGATUL NOU

După un secol de secetă severă, foamete și colaps al guvernării centrale, a urmat o perioadă de stabilitate în Egipt, cunoscută ca Regatul de Mijloc (cca 1938–1630 î.Hr.).

Din acel moment, faraonii egipteni au restaurat prosperitatea și stabilitatea țării prin securizarea frontierelor, creșterea producției agricole și acumularea unor bogății minerale enorme (parțial prin recucerirea de teritorii în Nubia de jos, care era bogată în cariere și mine de aur). Această eră a fost cunoscută pentru bijuterii și aurarii ei. De asemenea, s-a răspândit în tot Egiptul cultul lui Osiris, zeul morții și al reînvierii, conducând la convingerea predominantă că toți oamenii, nu numai faraonii, vor fi bine primiți de zei după moarte.

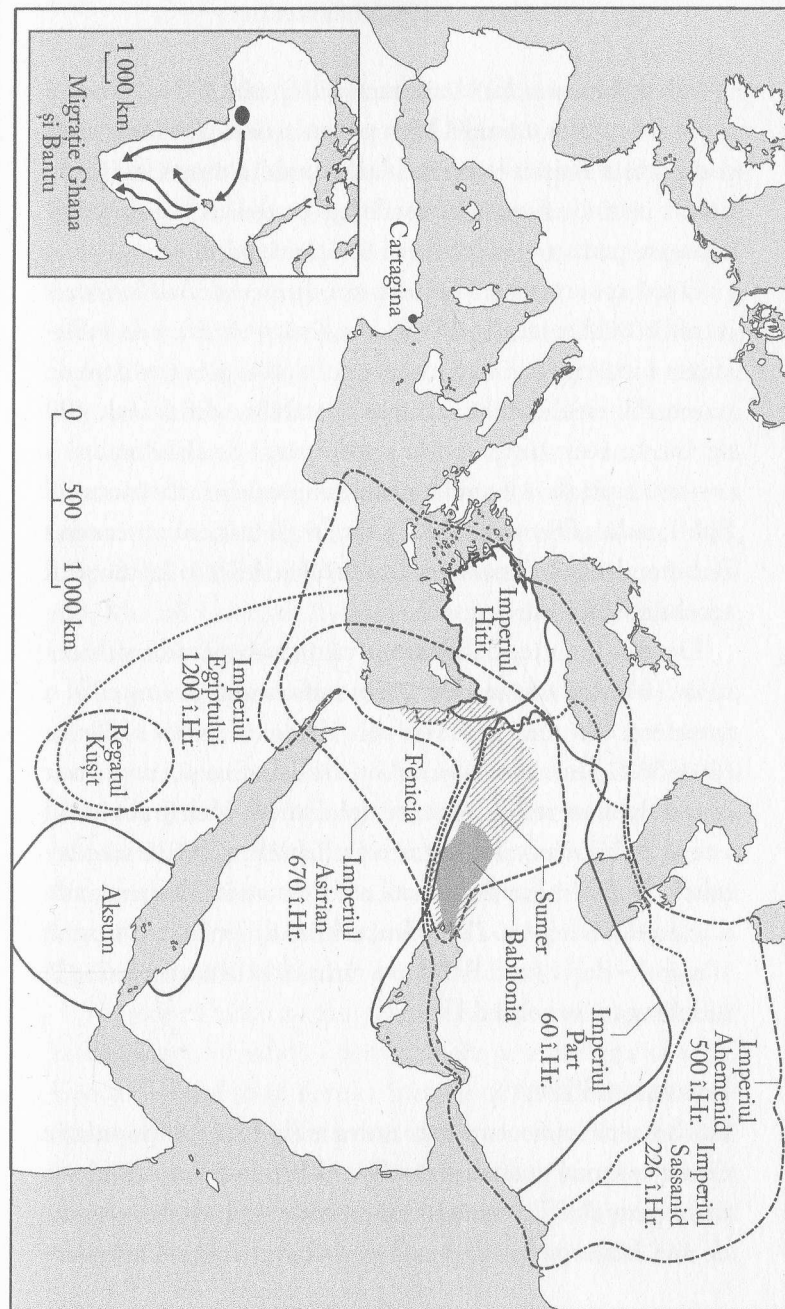
Proiectele arhitecturale grandioase și exploatarea excesivă a resurselor, precum și inundațiile severe ale Nilului au dus la o slăbire a puterii faraonului în Egipt, permițând unor invadatori străini (în principal hicsoși, care erau probabil din Palestina) să preia controlul. De asemenea, trecerea de la o economie a Epocii Bronzului la cea a Epocii Fierului a accentuat declinul. A urmat Regatul Nou (cca 1539–1075 î.Hr.), când faraonii au restabilit controlul, iar influența egiptenilor s-a extins în Siria, Nubia și Orientul Mijlociu. Considerat unul dintre cele mai importante capitole din istoria Egiptului, în această perioadă au fost construite multe temple mari, inclusiv mormintele pictate din Valea Regilor. Epoca a cuprins și domnia unora dintre cei mai faimoși faraoni din Egipt, printre care regina Hatshepsut și regele-copil Tutankhamon.

După moartea ultimului mare faraon al Egiptului, Ramses al III-lea, în 1070 î.Hr., Egiptul a intrat treptat în declin, pe măsură ce s-a împărțit în mai multe regate mici. În jurul anului 719 î.Hr., kușitii (v. p. 34) au cucerit Egiptul și au condus ca faraoni până când au fost împinși înapoi în granițele lor de asirieni, în anul 656 î.Hr. Cucerirea asiriană a fost urmată de cea persană, în 525 î.Hr., de ocupația lui Alexandru cel Mare, în 332 î.Hr., și de cucerirea romană, în 30 î.Hr.

BABILONIA

În cele din urmă, puterea politică din Mesopotamia s-a mutat în nord, în orașul Babilon, în Akkad, astfel încât întreaga câmpie a fost cunoscută sub denumirea de Babilonia. Prima mare dinastie a Babilonului a durat aproximativ 300 de ani, de pe la 1894 î.Hr., atingându-și apogeul influenței sub regele Hammurabi (cca 1795–1750 î.Hr.).

1 Imperii antice: Africa și Orientul Mijlociu, cca 3500–60 î.Hr.

Sub conducerea lui Hammurabi, Imperiul Babilonian s-a extins și a cuprins tot sudul Mesopotamiei (incluzând Sumerul) și o parte a Asiriei la nord. Hammurabi a rămas în istorie pentru instituirea primului set de legi (codul lui Hammurabi) și pentru promovarea științei și învățământului.

După moartea lui Hammurabi, Imperiul Babilonian a intrat în declin, iar, din 1595 î.Hr., a căzut în sfera de influență a hitiților (vezi mai jos) și apoi a kassiților (oameni de munte din estul Babiloniei) care au stabilit o dinastie de 400 de ani. În acest timp, Asiria s-a despărțit de Babilonia și a urmat o luptă de-a lungul mai multor secole pentru controlul Babilonului. Din secolul IX î.Hr., regii asirieni au condus Babilonul până la căderea Imperiului Asirian la sfârșitul secolului VII î.Hr.

De aici înainte, Babilonia a căzut sub puterea caldeenilor (o populație semită puțin cunoscută) și imperiul a prosperat din nou, mai ales sub Nabucodonosor al II-lea (604–562 î.Hr.). El a cucerit Asiria și Palestina și a revitalizat orașul Babilon, reconstruind templul lui Marduk (principalul zeu al Babiloniei) și construind celebrele „grădini suspendate”. În 539 î.Hr. Babilonul a fost invadat de perși, sub Cyrus cel Mare (v. p. 28), și Imperiul Babilonian a cunoscut sfârșitul – deși orașul Babilon a rămas important o perioadă îndelungată în secolul IV î.Hr.

IMPERIUL HITIT

Războinicii cunoscuți sub numele de hitiți, o populație dintre cele mai puternice din Epoca Bronzului, au condus o mare parte din Turcia modernă și Siria timp de peste o mie de ani. Imperiul lor, care a ajuns la cea mai mare întindere

între 1450 și 1200 î.Hr., a concurat cu Imperiul Babilonian și Imperiul Asirian, precum și cu Egiptul antic.

Majoritatea informațiilor cunoscute despre hitiți provin de la descoperirea a 10 000 de tăblițe din lut cu scriere cuneiformă în Hattușa, Turcia, în 1906. Acestea, împreună cu ruinele unora dintre orașele lor antice, au evidențiat că hitiții erau triburi gentilice care, nu mult după 3000 î.Hr., au venit din sudul regiunii nordice a Mării Negre în Anatolia sau Asia Mică, astăzi partea asiatică a Turciei. Călăreau și conduceau care și erau echipați cu pumnale de bronz. Până în anul 2000 î.Hr., stăpânirea hitiților a fost unificată într-un imperiu, cu capitala la Hattușa. Unul dintre primii regi hitiți, Hattusili I (1650–1620 î.Hr.), a invadat Siria, iar succesorul său, Mursili I, a jefuit Babilonul, deși mai târziu a fost ucis, iar cuceririle hitite au fost pierdute.

Un și mai puternic Imperiu Hitit a apărut în 1450 î.Hr. și, până la 1380 î.Hr., marele rege hitit Suppiluliumas a construit un imperiu care a cuprins Siria, până aproape de Canaan (Israelul din zilele noastre). În timpul descendentului său, Muwatallis, Egiptul și Imperiul Hitit au concurat pentru dominația în Siria, ceea ce a dus la o luptă feroce și celebră între faraonul egiptean Ramses al II-lea și Muwatallis, la Qadesh (cca 1300 î.Hr.).

Se crede că hitiții au fost prima civilizație care a produs fier la scară largă, folosindu-l pentru unelte și arme, inițiind astfel Epoca Fierului (deși fierul a început să fie folosit de majoritatea civilizațiilor abia peste câteva secole). Puterea hitită s-a prăbușit brusc, când migratorii, inclusiv cei care veneau dinspre Marea Egee (o coaliție misterioasă de migratori din estul mediteraneeen), au invadat regiunea în cca 1193 î.Hr.

ASIRIA

În secolul XIV î.Hr., Asiria s-a separat de Babilon (v. pp. 14–16) și a pus bazele unui imperiu independent, inițial concentrat în orașul Assur din nordul Mesopotamiei.

Războiul constant cu invadatorii din nord și din sud i-a transformat pe asirieni în luptători feroce, renumiți pentru cruzimea lor. Cu o limbă aproape identică cu a babilonienilor (cultură absorbită de asirieni), asirienii au fost inovatori în tehnologia armelor, dezvoltând utilizarea mașinilor de asediu. Tot ei ar fi fost primii care au folosit caii pentru cavalerie mai degrabă decât pentru tras carele de luptă.

Cel mai vestit rege asirian, Sargon al II-lea (722–705 î.Hr.), a mutat capitala la Ninive și a cucerit, printre alte teritorii, Damascul și Israelul, exilând 30 000 de israeliți (ceea ce a stat la baza legendei celor zece triburi pierdute ale lui Israel).

Până în secolul VII î.Hr., Asiria a devenit cel mai mare imperiu pe care lumea îl văzuse vreodată, iar ultimul dintre cei mai mari regi asirieni, Asurbanipal (668–627 î.Hr.), a domnit peste un imperiu care se întindea de la Golful Persic în Egipt. Pentru a guverna un asemenea imperiu, asirienii au construit drumuri și au organizat un serviciu de poștă extrem de eficient, în timp ce Asurbanipal a creat și a construit în Ninive prima bibliotecă organizată din Orientul Mijlociu, care conținea mii de texte și tăblițe de lut. Aproximativ 20 700 dintre aceste tăblițe cuneiforme se găsesc în prezent la British Museum.

Statul asirian a fost în cele din urmă învins, în anul 612 î.Hr., de o coaliție a mezilor (indo-europeni înrudiți cu perșii)

și caldeenilor. În secolele următoare, Asiria a fost stăpânită de Imperiul Babilonian, Imperiul Persan, Alexandru cel Mare (care a redenumit-o Siria), parți și romani.

FENICIA

Până în anul 2000 î.Hr., multe populații s-au stabilit pe coasta estică a Mediteranei, în Libanul, Siria și Israelul de azi. Trăind pe o fâșie îngustă de coastă, care constituia locul natural de comunicare între Asia, Africa și mai departe, acești coloniști cultivau și produceau diverse bunuri, inclusiv lemn de cedru (folosit în construcție), măslină, vin și țesături, cu care făceau comerț cu Egiptul, Ciprul, Creta și locuri îndepărtate precum Troia, din vestul Turciei de azi.

Până în anul 1500 î.Hr., noi orașe au început să fie construite în regiune pentru a se adăuga orașelor Ugarit și Byblos, care fuseseră înființate încă din anii 4000 și, respectiv, 3000 î.Hr. Așezate în calea imperiilor vecine aflate în declin, orașele feniciene – cele mai mari fiind Tîr, Sidon și Berot, toate renumite pentru broderiile lor – au intrat într-o epocă de aur până la 1000 î.Hr.

Comerțul a constituit în continuare piatra de temelie a prosperității feniciene, în special fabricarea și comercializarea unor articole de lux cum ar fi podoabe din aur și argint, sticlă fină și fildeș sculptat. Vopseli feniciene și, în special, faimoasele țesături de purpură erau tot mai căutate (țesăturile purpurii erau asociate cu un statut social superior). Numele Fenicia este derivat din termenul grecesc pentru „purpuriu”.

Devenind o putere maritimă, fenicienii au început să înființeze colonii în Cipru și de-a lungul coastei Africii de Nord

de la sfârșitul secolului IX î.Hr. și, în 814 î.Hr., au pus bazele Cartaginei, în Tunisia (v. pp. 35–36). Fenicia încă prospera sub controlul Imperiului Asirian și Persan, până în anul 322 î.Hr, când capitala, Tir, a fost prădată și a fost încorporată lumii grecești a lui Alexandru cel Mare.

ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT

CIVILIZAȚIA INDULUI

Una dintre cele mai dezvoltate comunități urbane din lume a apărut în valea inferioară a fluviului Ind, în Pakistanul de azi, pe la 2500 î.Hr. Mult mai avansată în multe privințe decât Egiptul antic, era mai mare, acoperind peste 500 000 km², spre deosebire de Egipt care avea 63 000 km². Este și cea mai veche civilizație din Asia de Sud, care își datorează creșterea fertilității solului din valea Indului.

Până în prezent, aproximativ 100 de situri aparținând civilizației Indului au fost descoperite de arheologi, iar săpături sunt încă în desfășurare. Cea mai mare dintre aceste așezări include orașele Harappa, Mohenjo-daro și Dholavira, fiecare cu o populație de aproximativ 30 000–40 000 de locuitori. Construcții importante din cărămidă arsă, amplasate într-un model de străzi în grilă, sunt dovada unei planificări urbane atente și uniformizate în multe așezări și orașe ale văii Indului. Așezările au fost dotate cu unele dintre cele mai avansate sisteme sanitare și de drenaj din lume – aproape fiecare așezare din Mohenjo-daro era prevăzută cu o toaletă racordată la un canal din cărămidă, conectat la canale subterane captușite cu cărămidă.

Scrierea era alcătuită din aproximativ 400 de semne diferite, găsite în mare parte pe sigilii de steatit, încă nedescifrate, astfel încât multe întrebări importante despre civilizația Indului rămân fără răspuns. Încă nu au fost găsite arme și nici dovezi ale unei religii structurate și încă nu există o explicație definitivă pentru prăbușirea bruscă a civilizației Indului în jurul anului 1500 î.Hr. S-ar putea să fi fost cauzată de inundații, de suprapopulare, de acumularea de sare în sol sau orașele sale ar fi putut fi distruse de invadatori arieni (vezi mai jos).

EPOCA VEDICĂ ȘI HINDUISMUL

Epoca Vedică (cca 1500–800 î.Hr.) se referă la o perioadă din istorie când au fost compuse vechile texte hinduse cunoscute sub numele de Vede. Structurate în patru cărți sacre, sunt considerate predecesoarele istorice ale hinduismului. De asemenea, Epoca Vedică este asociată cu sosirea invadatorilor arieni (indo-europeni) în India, în jurul anului 1500 î.Hr. Aceștia erau nobili nomazi din Asia Centrală – cuvântul „arian” însemna la origini „nobil”.

Nu există relatări istorice despre migrațiile ariene, dar acestea sunt menționate în *Rig Veda*, cele mai vechi dintre textele Vedelor, ca triburi ale căror vieți gravitau în jurul cailor și turmelor de vite. Arieni vorbeau o formă timpurie a sanscritei, limba scrierilor hinduse, care în limbajul vernacular a evoluat în mai multe limbi moderne, inclusiv în hindi, limba oficială a Indiei contemporane.

În secolele următoare venirii arienilor, nordul Indiei a fost treptat arianizat. Arieni de culoare albă au refuzat inițial să se